

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/wideorelacje-spoty-i-do/156766,W-Kielcach-wreczono-nagrody-honorowe-Swiadek-Historii.html>

25.04.2024, 05:51

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii

Jerzy Basiaga, Andrzej Kostrzewski, Łukasz Łaganowski, Zbigniew Siekański, Polskie Towarzystwo Historyczne w Nowym Sączu i Towarzystwo Przyjaciół Nowej Słupi to laureaci X edycji nagrody honorowej Świadek Historii dla Małopolski i Świętokrzyskiego. 17 grudnia 2021 r. odebrali wyróżnienia z rąk zastępcy prezesa IPN dr. Mateusza Szpytmy.

Uroczystość odbyła się w Centrum Edukacyjnym „Przystanek Historia” IPN w Kielcach. Otworzyła ją zastępca naczelnika kieleckiej delegatury IPN Patrycja Zatorska-Milewska, witając gości, wśród których obecni byli laureaci nagrody z poprzednich edycji. Następnie głos zabrał wiceprezes IPN dr Mateusz Szpytma, który podziękował każdemu z odznaczonych za ich wkład w patriotyczne działania, a także za propagowanie historii i miłości do ojczyzny.

Podczas uroczystości wyemitowane zostały filmowe sylwetki laureatów. W imieniu Andrzeja Kostrzewskiego nagrodę odebrała jego córka Barbara Lorenz, w imieniu PTH Nowy Sącz – jego prezes Leszek Zakrzewski, a w imieniu Towarzystwa Przyjaciół Nowej Słupi – jego prezes Anna Zyzman. Po wręczeniu sześciu odznaczeń głos zabrała Monika Kolasa, dyrektor biura wojewody małopolskiego, która odczytała list wystosowany przez Łukasza Kmitę. Całość zakończył koncert w wykonaniu zespołu Lecha Dobrowolskiego.

Nagroda Świadek Historii przyznawana jest osobom szczególnie zasłużonym dla upamiętniania historii narodu polskiego w

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

regionie oraz wspierającym IPN w realizacji ustawowej działalności w obszarach edukacyjnym i naukowym. Przyznaje ją kapituła, której przewodniczy prezes IPN. Laureatem może zostać osoba fizyczna, instytucja, stowarzyszenie lub organizacja, jak również osoba nie będąca obywatelem polskim. Nagrodę można przyznać również pośmiertnie.

Sylwetki laureatów

Jerzy Basiaga (ur. 1950 w Nowym Sączu)

Założyciel i prezes Fundacji „Osądź mnie Boże...” im. ks. Władysława Gurgacza TJ w Nowym Sączu. Od ponad 20 lat działa na rzecz upamiętnienia ks. Gurgacza TJ i żołnierzy oddziału „Żandarmerii” Polskiej Podziemnej Armii Niepodległościowców – największej na Sądecku organizacji podziemia antykomunistycznego.

W latach 90. XX wieku wspólnie z żołnierzem „Żandarmerii” Henrykiem Ferencem zabiegał i bezpośrednio organizował msze święte na Hali Łabowskiej w intencji ks. Gurgacza TJ i żołnierzy „Żandarmerii”, a po śmierci H. Ferencza stał się kontynuatorem zapoczątkowanej w 1998 r. inicjatywy. Dzięki staraniom Jerzego Basiagi i zaangażowaniu przez niego lokalnych środowisk w 2016 r. w bazie PPAW została postawiona tablica edukacyjna o tym miejscu i jego historii przez Nadleśnictwo Piwniczna, w 2019 r. w Nawojowej (przy siedzibie Nadleśnictwa) została odsłonięta tablica upamiętniająca Stanisława Pióro (dowódcę PPAW), a w tym samym roku w Łabowej odsłonięto pomnik ks. Gurgacza TJ.

Jerzy Basiaga skutecznie zabiegał również o

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

wymianę tablicy upamiętniającej „Żandarmerię” na Hali Łabowskiej. Dotarł i przyczynił się do nagrania wywiadów z ostatnimi świadkami życia ks. Gurgacza TJ. Jest inicjatorem i współtwórcą broszur popularyzujących tę postać, wydawanych z okazji mszy świętych na Hali Łabowskiej. Popularyzuje historię PPAN w regionie – gromadzi materiały do strony internetowej www.Gurgacz.cba.pl (o ks. Gurgaczu TJ i PPAN). Inicjator wyjazdów edukacyjnych grup z Sądecczyny do krakowskich miejsc upamiętnień ofiar systemu komunistycznego, a zwłaszcza ks. Gurgacza TJ (m.in. na Montelupich), jak również na uroczystości upamiętniające.

Obecnie zabiega o wydanie przez Poczta Polską unikatowych znaczków z wizerunkiem ks. Gurgacza TJ oraz bierze udział w konkursie miejskim na zagospodarowanie skweru w Nowym Sączu, dążąc do nadania mu imienia Adama Legutki, najmłodszego partyzanta „Żandarmerii” PPAN, jak również budowy w tym miejscu pomnika żołnierzy „Żandarmerii”. Swoją działalnością wspiera pion edukacyjny Oddziału IPN w Krakowie, korzystając z pomocy pracowników Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej oraz angażując pracowników Oddziałowego Biura Upamiętniania Walki i Męczeństwa.

Andrzej Kostrzewski (ur. 1927 r., Kraków)

W wieku 17 lat wstąpił do Armii Krajowej, przyjmując pseudonim „Nadzieja” w Zgrupowaniu „Żelbet”. Skończył szkołę podoficerską. Znając język niemiecki, został przeszkolony na potrzeby wywiadu. W sądach wojskowych, sądzących konfidentów opracowywał wyroki, które odczytywane były przed wymierzeniem kary. Tłumaczył

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

dokumenty wykradane z gestapo przez agenta AK i przepisywał je na maszynie.

Po rozwiązaniu AK przystąpił do Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. W wyniku wpadki został w 1946 r. aresztowany i był przesłuchiwany przez WUBP przez cztery miesiące. Został zwolniony bez procesu i wyroku. Szykanowany za przynależność do AK.

Był jednym z założycieli Instytutu Katyńskiego w Krakowie (wiceprezes do 2005 r.). Przewodniczący NSZZ „Solidarność” w Zakładach Odlewniczych ZREMB w Krakowie. Członek reaktywowanych organizacji Armii Krajowej i Zrzeszenia „WiN” od początku ich powstania. Redaktor honorowy miesięcznika Zrzeszenia WiN – „Orzeł Biały”. Od 1997 r. członek Komitetu Budowy Pomnika „Tym co stawiali opór komunizmowi 1945-1956” na pl. Inwalidów. Aktywny przy udzielaniu wywiadów dla mediów. Zrzeszenie WiN wspiera cennymi radami i osobistym autorytetem.

Odnaczony Krzyżem AK, Medalem Wojska Polskiego, Krzyżem WiN, Orderem Odrodzenia Polski, Odznaką Honorową 55-lecia WiN, Odznaką Honorową 75-lecia WiN.

Łukasz Łaganowski (ur. 1963 w Kielcach)

Pasjonat historii, badacz tradycji oręża polskiego. Posiada ogromny zasób wiedzy na temat szeroko pojętej wojskowości i wojennej historii Polski. Współpracuje m.in. z Delegaturą IPN w Kielcach, Pińczowskim Samorządowym Centrum Kultury, Komendą Powiatową Policji w Pińczowie i Komendą Wojewódzką Policji w Kielcach, Centrum

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach, Wojewódzkim Sztabem Wojskowym w Kielcach, placówkami oświatowymi i organizacjami społecznymi, środowiskami kombatanckimi i władzami samorządowymi.

Przez wiele lat był inspiratorem i organizatorem uroczystości upamiętniających bohaterów bitwy pod Grochowiskami (powstanie styczniowe). Jest rodzinnie związany z Narodowymi Siłami Zbrojnymi, zgromadził wiele materiałów na temat działalności NSZ w powiecie pińczowskim. Podsumowaniem tego obszaru działalności archiwizacyjnej było przekazanie pełnego kompletu dokumentacji do zasobów kieleckiej Delegatury IPN. Jego dorobek edukacyjny, propagujący wartości patriotyczne, składa się na wiele wystaw, konkursów, projektów i wydawnictw upamiętniających ważne daty historii Polski.

Zbigniew Stanisław Siekański (ur. 1937, Bydlin)

Jest propagatorem wiedzy o zbrodni katyńskiej. W 1940 r. prawdopodobnie pod Charkowem zginął jego ojciec, Roman. Zbigniew Siekański przez lata pielgrzymował do miejsc naznaczonych zbrodnią katyńską. W 1991 r. był członkiem oficjalnej delegacji w Charkowie, podczas której odbył się pierwszy symboliczny pogrzeb. W kolejnych latach uczestniczył w wydarzeniach związanych z zakończeniem prac ekshumacyjnych, wmurowaniem kamienia węgielnego, złożeniem wieńców przez Prezydenta RP, poświęceniem cmentarza, Dniem Zadusznym i 70. rocznicą zbrodni.

Brał udział w pierwszym założycielskim zjeździe Federacji Rodzin Katyńskich. Zasiadał we władzach tej organizacji.

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

Udziałał się także w zarządzie krakowskiego Stowarzyszenia Rodzin Ofiar Katynia Polski Południowej (obecnie jest prezesem). W 1994 r. został członkiem Instytutu Katyńskiego w Polsce.

Uczestniczy w organizowanych w Krakowie uroczystościach patriotycznych, nieustrudzenie świadcząc o dramacie zbrodni katyńskiej. Szczególną opieką otacza miejsce modlitwy Rodzin Katyńskich w katedrze na Wawelu. Troszczy się również o Krzyż Katyński na pl. o. Adama Studzińskiego.

Otrzymał liczne odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Złoty Medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Medal „Pro Memoria”, odznakę „Honoris Gratia”, Odznakę Honorową Sybiraka.

Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Nowym Sączu

Oddział PTH w Nowym Sączu rozwija działalność badawczą, popularyzatorską, wydawniczą i edukacyjną. Działania te prowadzone są społecznie, w wolnym czasie przez członków oddziału i są realizowane na wielu płaszczyznach.

W ciągu 15 lat oddział przygotował:

- 10 sesji edukacyjno-historycznych (m.in. „Partyzancka Sądecczyzna 1939-1945”, „Związki Świętych z Sądecczyzną”, „Solidarność '80 – polski przełom”, „Rok 1863”, „1050. rocznica Chrztu Polski”)
- 7 konferencji naukowych (m.in. „Konfederacja Barska w południowej Małopolsce”, „Wielka Wojna w Małopolsce – bitwa limanowska 1914”)
- wiele odczytów i prelekcji
- 13 wystaw
- wydawnictwa
- wycieczki historyczne
- Sądeckie Patriotyczne Śpiewanie
- konkurs historyczny dla dzieci „Ziemia Sądecka – od przeszłości do współczesności” (współorganizacja)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

W Kielcach wręczono nagrody honorowe Świadek Historii. Fot. Katarzyna Pronobis (IPN)

- rekonstrukcje historyczne

Ważne inicjatywy oddziały:

- sfinansowana przez samorząd Nowego Sącza tablica poświęcona ks. Michałowi Głowackiemu „Świętopełkowi” (2006)
- uroczystość upamiętniająca partyzantów walczących o Wolność Polski (2013)
- działania w sprawie usunięcia pomnika Armii Czerwonej z centrum Nowego Sącza (2009-2015)
- powołanie przez PTH honorowej nagrody „Sąddeckczyzna” im. Szczęsnego Morawskiego

Towarzystwo Przyjaciół Nowej Słupi (od 19 lutego 1979)

Towarzystwo zostało założone jako jedna w pierwszych tego typu inicjatyw w Polsce w środowisku wiejskim. Od ponad 40 lat bada przeszłość i zachowuje pamięć o dawnych czasach oraz ludziach. Głównym celem jest kultywowanie tradycji regionu i zachowanie jego ciekawej historii dla przyszłych pokoleń, ochrona zabytków i folkloru, renowacja zabytków, pomników i kapliczek.

Dzięki staraniom działaczy towarzystwa udało się uratować XVIII-wieczny budynek Dom Opatów Świętokrzyskich tzw. Opatówka w Nowej Słupi. Towarzystwo zbiera dokumenty, relacje starszych osób, biografie ludzi zasłużonych dla Nowej Słupi, kolekcjonuje dawny sprzęt, militaria, rzeźby ludowych twórców. Towarzystwo doprowadziło dzięki własnym i zebranych środkom do renowacji kapliczki z przełomu XIX i XX wieku. Prowadzi także kwesty na renowację grobowców i pomnika ludowej nauczycielki. Członkowie towarzystwa opracowali ponad 50 linii genealogicznych rodów z parafii w Nowej Słupi, które cieszą się dużym zainteresowaniem.

Towarzystwo przygotowało wystawy: „Prasa II Rzeczypospolitej”, „Wystawa starej fotografii”, „Piękno i zabytki naszej okolicy”, „Ks. Stanisław Staszic i jego działalność na Ziemi Świętokrzyskiej”, a także wystawę fotografii „Nowa Słupia dawniej i dziś”. Organizuje spotkania z ludźmi nauki, kultury i sztuki. Przygotowało trzy sesje popularnonaukowe poświęconą dorobkowi duchowemu, kulturalnemu i gospodarczemu benedyktynów świętokrzyskich, „Osobowości Ziemi Świętego Krzyża” oraz „Droga Pamięci Zrywu Niepodległościowego 1863 r”. W 2016 r. odbyła się również sesja pt. „Kobiety, Duchowieństwo i Chłopi w Powstaniu Styczniowym”.

Towarzystwo celebrowa najważniejsze święta państwowe, organizując spotkania ze świadkami historii, takimi jak Feliks Kozłowski – uczestnik walk polsko-bolszewickich. Jest także inicjatorem projektu odbudowy kopca Adama Jerzego Czartoryskiego. Publikuje artykuły o partyzantach AK. W 2018 r. wystąpiło do rady gminy z wnioskiem o

przywrócenie praw miejskich Nowej Słupi, dzięki czemu miejscowość odzyskała je po 150 latach.

Laureaci nagrody Świadek Historii z lat poprzednich

- **2012** – ks. Kardynał Franciszek Macharski, Stanisław Malara, Paweł Perchel, Adam Roliński, ppłk. Jerzy Wesołowski, Władysław Skalski (pośmiertnie)
- **2013** – Kazimierz Cholewa, Andrzej Jankowski, Józef Jarno, Anna Łakomiec, ks. Władysław Palmowski, Bogusław Sonik, Zofia Dubjelova (pośmiertnie)
- **2014** – Stanisław Handzlik, Małgorzata Janiec, Tadeusz Kowalczyk, Zbigniew Paliwoda, Andrzej Szkaradek, Pelagia Potocka (pośmiertnie)
- **2015** – Jan Banaśkiewicz, Michał Siwiec-Cielebon, Wojciech Grzeszek, Robert Mazur, Waław Szacoń, Stanisław Szuro
- **2016** – Tadeusz Bieńkowicz, Jadwiga Duda, Wojciech Lubawski, Wojciech Narębski, Danuta Żbikowska, Stowarzyszenie Ochrony Dziedzictwa Narodowego w Kielcach
- **2017** – Stanisław M. Jankowski, Karol Tendera, Aleksandra Szemioth, Ryszard Majdzik, Zofia Wieczorek-Nowak, Środowisko Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej „Ponury” – „Nurt”
- **2018** – Wanda Póltawska, Amelia Dunin, Jerzy Bukowski, Antoni Wiatr, Józef Wieczorek, Wojciech Zapała
- **2019** – Adrienne Körmendy, Jolanta Kulińska, Urszula Oettingen, Janusz Baster, o. Jerzy Pająk OFM Cap, Stowarzyszenie NZS 1980
- **2020** – dr Maria Żychowska, ppłk dr Janusz Kamocki „Mamut”, ppłk Janusz Sermanowicz „Dyzma”, Jacek Smagowicz, Jerzy Giza, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Radomiu